

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Інститут філології
Кафедра теорії літератури, компаративістики і літературної
творчості

Спецкурс для аспірантів II року навчання
**ЛІТЕРАТУРА УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО
ПОГРАНИЧЧЯ: РЕНЕСАНС, РЕФОРМАЦІЯ, БАРОКО**

Укладач – д.філол.н., проф. Астаф'єв О.Г.

Затверджено на засіданні
Вченої ради Інституту філології,
«26» березня 2013 року, протокол №8

Київ – 2013

Проф. Астаф'єв О.Г.

**Назва спецкурсу для аспірантів:
«Література українсько-польського пограниччя: Ренесанс.
Реформація. Бароко»**

Кількість модулів – 1.

Кількість годин – 36.

Тематичний план (лекції)

1. Категорії «Ренесанс», «Реформація», «Бароко» – 2 год.
2. Життєвий і творчий шлях Юрія Дрогобича, Павла Русина, Станіслава Оріховського-Роксолана, Лукаша з Нового міста – 2 год.
3. Твори Шимона Шимоновича, Йосипа Верещинського, Адама Чагровського – 2 год.
4. Основні мотиви творчості Севастьяна Кленовича. Поема «Роксоланія» та інші твори – 2 год.
5. Острозький культурно-освітній центр і його значення в духовному житті України – 2 год.
6. Освітньо-викладацька та перекладацька діяльність Кирила Лукаріса, Никифора Парасхеса, Іоанна Лятоша, Кіпріана. Творчість Герасима Смотрицького, Христофора Філалета і Клірика Острозького – 2 год.
7. Науково-літературна, видавнича, редакторська і перекладацька діяльність Дем'яна Наливайка. Василь Суразький та його «Книжиця в шести відділах» - 2 год.
8. Іван Вишенський як один із найталановитіших українських полемістів, захисників православ'я. Церковний і громадський діяч, педагог, письменник Йов Борецький.
9. Львівське братство і його внесок у розвиток ренесансно-гуманістичних і реформаційних ідей. Стефан Зизаній (Зизаній-Тустановський) і його твори – 2 год.
10. Утвердження жанру проповіді у творчості Кирила Транквіліона-Ставровецького. Інші його твори: «Псалтир», «Зерцало богослів'я», збірка поезій «Перло многоцінне» – 2 год.

11. Київське братство і його роль у розвитку української культури XVII ст. – 2 год.

12. Ісайя Косинський як автор трактату «Алфавіт духовний» і послання до Єремії Вишневецького. Літературна творчість Мелетія Смотрицького – 2 год.

13. Касіян Сакович – поет, перекладач, педагог, філософ, полеміст. Польськомовна поема Хоми Євлевича «Лабіринт, або Заплутана дорога...» – 2 год.

14. Вчений гурток Києво-Печерської друкарні як важливий культурно-освітній осередок східних слов'ян – 2 год.

15. Києво-Печерська лавра як історична пам'ятка – 2 год.

16. Видавнича діяльність Єлисея Плетенецького («Часослов», «Книга о вірі», «Антологіон», «Номоканон», «Служебник», передмови до них). Сильвестр Косов – оборонець української православної церкви, його праця «Патерикон, або Життя святих печерських отців...» – 2 год.

17. «Тератургіма» Атанасія Кальнофойського – 2 год.

18. Творчість Лаврентія Зизанія, Памво Беринди, Тарасія Земки – 2 год.

Підручники, навчальні посібники, антології

Історія української літератури: У 8 т. - К., 1967. – Т.1 (Давня література).

Грицай М., Микитась В., Щолом Ф. Давня українська література. – К., 1978.

Матеріали до вивчення історії української літератури: У 5 т. – К., 1961. – Т.2.

Возняк М. Історія української літератури: У 2 т. – Львів, 1992. – Т.1-2.

Чижевський Д. Історія української літератури. – Нью-Йорк, 1956.

Грушевський М. Історія української літератури. – К., 1995. – Т.6.

Європейське Відродження та українська література XIV – XVIII ст. – К, 1993.

Голенищев-Кутузов И. Гуманизм у восточных славян (Украина и Белоруссия). – М., 1963.

Голенищев-Кутузов И. Итальянское Возрождение и славянские литературы XV – XVI вв. – М., 1963.

Ісаєвич Я. Братства та їх роль у розвитку української культури XVI – XVIII ст. – К., 1966.

Ісіченко Ю. Києво-Печерський патерик у літературному процесі кінця XVI – початку XVIII ст. на Україні. – К., 1990.

Литвинов В.. Ренесансний гуманізм в Україні. – К., 2000.

Мицько І. Острозька слов'яно-латинська академія. – К., 1990.

Наливайко Д. Очима Заходу. Рецепція України в Західній Європі XI – XVIII ст. – К., 1998.

Нічик В., Литвинов В., Стратій Я. Гуманістичні і реформаційні ідеї на Україні. – К., 1990.

Radyszewski R. Polskojęzyczna poezja ukraińska od końca XVI do początku XVIII wieku. Część I. Monografia. – Kraków, 1996.

Radyszewski R. Polskojęzyczna poezja ukraińska od końca XVI do początku XVIII wieku. Część II. Antologia. – Kraków, 1998.

Слово многоцінне. Хрестоматія української літератури, створеної різними мовами в епоху Ренесансу та бароко XV – XVIII ст.: У 4 книгах. – К., 2006.

Українські гуманісти епохи Відродження (Антологія): У 2 т. Упор, перекл. з лат. В. Литвинов та ін. – К., 1995.

Українська література XIV – XVI ст. (Антологія). – К., 1988.

Українська література XVII ст. (Антологія). – К., 1987.

Українська література в загальнослов'янському і світовому літературному контексті. – К., 1987 – 1988. – Т. 1-3.

Українська поезія XVI ст. – К., 1987.

Українська поезія XVI – XVII ст. – К., 1988.

Українська поезія. Кінець XVI – початок XVII ст. (Антологія). Упор. В.Колосова, В.Крекотень. – К., 1978.

Українська поезія XVII ст. (Антологія). – К., 1988.

Українські гуманісти епохи Відродження (Антологія): У 2-х т. Упор. В.Литвинов. – К., 1995.

Харлампович К. Западно-русские православные школы XVI и начала XVII в.: Отношение их к инославным. – Казань, 1898.

Харлампович К. Острожская православная школа (Историко-критический очерк). – К., 1897.

Шевчук В. Муза Роксоланська: У 2-х книгах. К., 2004-2005
Яковенко Наталя. Паралельні світи. – К., 2010.

Ренесансна література українсько-польського пограниччя. – К.:
ВПЦ «Київський університет», 2012.

ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

Проблеми Ренесансу та Реформації в українсько-польському діалозі письменників Кракова, Острога і Львова

Тема 1.

Станіслав Оріховський-Роксолан – український латиномовний письменник епохи Відродження.

Українська тематика поеми «Роксоланія» Севастьяна Кленовича.

Тема 2.

Острозький культурно-освітній центр і його значення у духовному житті України.

«Іван Вишенський – полеміст і захисник українського православ'я.

Тема 3.

Збірка поезій Кирила Транквіліона-Ставровецького «Перло многоцінне...».

Публіцистичний твір «Пересторога: дискусії щодо авторства.

Українське літературне бароко

Тема 4.

«Тренос» Мелетія Смотрицького.

«Вірші на жалостний погреб зацного рицера Петра Конашевича Сагайдачного...» Касіяна Саковича.

Тема 5.

Видавнича діяльність вченого гуртка Києво-Печерської лаври.
Поетична книга Памво Беринди «На Рождество Христа Бога і
Спаса нашого Ісуса Христа...»

Тематика контроль-модульних робіт

**Проблеми Ренесансу та Реформації в українсько-польському
діалозі письменників Кракова, Острога і Львова**

***Тема №1. Образ України у працях латино-та польськомовних
діячів українсько-польського пограниччя XVII ст.***

Варіант I.

Павло Русин і його сучасники. Видавнича і художня діяльність,
популяризація античної спадщини.

Варіант II.

Життєва і творча доля Станіслава Оріховського-Роксолана.

Варіант III.

Шимон Шимонович (Симон Симонід) як зачинатель жанру
«русинські пісні» (селянки).

Варіант IV.

Основні мотиви творчості Севастьяна Кленовича. Поема
«Роксоланія». Юрій Немирич як автор Гадяцького договору. Його
трактат «Роздум про війну з московитами».

***ТЕМА №2. Гуманізм і церковно-реформаційна ідеологія
Острозького освітнього гуртка***

Варіант I.

Острозький культурно-освітній центр і його значення в
духовному житті України.

Варіант II.

Острозька Біблія 1581 р.

Варіант III.

Науково-літературна, видавнича, редакторська і перекладацька діяльність Дем'яна Наливайка.

Варіант IV.

Іван Вишенський як один із найталановитіших українських полемістів, захисників православ'я.

ТЕМА №3. Львівське братство і його полемічна діяльність

Варіант I.

Львівське братство і його внесок у розвиток ренесансно-гуманістичних і реформаційних ідей.

Варіант II.

Утвердження жанру проповіді у творчості Кирила Транквіліона-Ставровецького.

Варіант III.

Збірка «Зерцало богословія» Кирила Транквіліона-Ставровецького.

Варіант IV.

Церковний і громадський діяч, педагог, письменник Йов Борецький.

Українське літературне бароко

ТЕМА №4. Київське братство і його роль у розвитку культури українсько-польського пограниччя

Варіант I.

Київське братство і його роль у розвитку української культури XVII ст.

Варіант II.

Вступ до нього гетьмана Війська Запорозького Петра Конашевича Сагайдачного із всім своїм військом. Розбудова устрою Гетьманщини.

Варіант III.

Ісайя Косинський як автор послання до Єремії Вишневецького.

Варіант IV.

«Тренос» Мелетія Смотрицького.

ТЕМА №5. Вчений гурток Києво-Печерської лаври: зв'язки з польською культурою

Варіант I.

Києво-Печерська лавра як визначний осередок культури.

Варіант II.

Вчений гурток Києво-Печерської друкарні як важливий культурно-освітній осередок східних слов'ян.

Варіант III.

«Патерикон, або Життя святих печерських отців...» Сильвестра Косова.

Варіант IV.

«Гератургіма» Атанасія Кальнофойського.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Алпатов М. Русская историческая мысль и Западная Европа (XII-XVII вв.). – М., 1973.
2. Antologia poezji polsko-łacińskiej 1470 – 1543. – Warszawa, 1956.

3. Аполлонова лютя: Київські поети XVII – XVIII ст. (упор та примітки В.Маслюка, В.Шевчука, В.Яременка). – К., 1988.

4. Арутюнян А. Відродження як європейський феномен // Філософська думка. – 1988. – № 2.

5. Архангельский А. Очерки из истории западнорусской литературы XVI – первой пол. XVII в. – М., 1888.

6. Астаф'єв О. Еволюція форм ідентичності у творах Дем'яна Наливайка // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2012. – Вип.24.

7. Астаф'єв О. Ідеї гуманізму і реформації в творах Герасима Смотрицького і Христофора Філалета // Літературознавчі студії. – 2013. – Т.42.

8. Астаф'єв О. Літопис руський як інтертекст давньопольських хронік // Біблія і культура. Науково-теоретичний журнал (Чернівці). – 2011. – Вип.14. – С.48-62.

9. Астаф'єв О. Острозька академія // Студії з україністики. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2012. – Вип.ХІІ. – С.50-69.

10. Астаф'єв О. Перші українські гуманісти (Краківське літературне оточення XVIII ст.) // Біблія і культура. Науково-теоретичний журнал (Чернівці). – 2013. – Вип.15.

11. Астаф'єв О. Петро Скарга й острозькі полемісти: риторика супротивних доктрин // Київські полоністичні студії. – 2013. – Т.ХХ.

12. Астаф'єв О. Пісенна основа творів Себастьяна Кленовича та Адама Чагровського // Шості Міжнародні фольклористичні читання, присвячені Л.Ф.Дунаєвській: Програма, тези доповідей. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2012. – С.16-17 (0,8 друк.арк.).

13. Астаф'єв О. Поетика М.-К.Сарбєвського в оцінці В.Резанова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2012. – Вип.23. – С.4-7.

14. Астаф'єв О. Польсько-українські пісенні візії (на матеріалі творів Себастьяна Кленовича і Адама Чагровського) // Фольклор. Література. Проблеми поетики //36. наук. праць. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2012. - Випуск 37. – С.8-20 (1 друк.арк.).

15. Астаф'єв О. Текст-донор і текст-реципієнт: трансформація давньоруських літописів у польських хроніках // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені

Володимира. Серія «Літературознавство». – Тернопіль: ТНПУ, 2011. – Т.31. – С.319-348.

16. Astafiew O. Ukraińsko-polskie związki literackie // Радишевський Ростислав. Українська полоністика: проблеми, школи, силуетки. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2010.

17. Білик М. Український елемент у польській літературі XVI ст., писаній латинською мовою // Слов'янське літературне єднання. – Львів 1958.

18. Вишенський І. Твори. – К., 1986.

19. Від Вишенського до Сковороди: Із історії філософської думки на Україні XVI – XVIII ст. – К., 1972.

20. Возняк М. Граматика Лаврентія Зизанія з 1596 р. // ЗНТШ. – 1911. – Т. 101; кн. 1.

21. Вульфийус А. Проблемы духовного развития: Гуманизм, реформация, католическая реформа. – Пг., 1922.

22. Галактионов А., Никандров П. Русская философия XI – XIX веков. – Л., 1970.

23. Галятовський І. Ключ розуміння. – К., 1985.

24. Голубев С. Киевский митрополит Петр Могила и его сподвижники. – К., 1898. – Т. 1-2.

25. Грицак Я. Національне відродження як об'єкт наукового дослідження // Етнічна самосвідомість: національна культура. – К., 1991.

26. Дорошкевич В. Новолатинская поэзия Белоруссии и Литвы. Первая половина XVI в. – Минск, 1979.

27. Жуковський А. Петро Могила й питання єдності церков. – Париж, 1969.

28. Завитневич В. «Палинодия» Захария Копыстенского и ее место в истории западнорусской полемики XIV – XVII вв. – Варшава, 1883.

29. Зайцев В., Слабеев І. Україна кінця XVI – початку XVII ст. в описах і мемуарах іноземців // УІЖ. – 1966. – № 6.

30. Замалеев А., Зоц В. Отечественные мыслители позднего средневековья (конец XIV – первая треть XVII в.). – К., 1990.

31. Європейське Відродження та українська література XIV – XVIII ст. – К., 1993.

32. Ильинский Ф. Большой Катехизис Лаврентия Зизания // Тр. Киев. духов. акад. – 1898. – № 2.
33. Исаевич Я. Братства та їх роль у розвитку української культури XVI – XVIII ст. – К., 1966.
34. Исаевич Я. Древнепольская народность и ее этническое самосознание // Развитие этнического самосознания славянских народов в эпоху Раннего Средневековья. – М., 1982.
35. Исаевич Я. Юрій Дрогобич. – К., 1972.
36. Казакова Н. Западная Европа в русской письменности XV – XVI вв.: из истории международных культурных связей России. – Л., 1980.
37. Колосова В. Из спостережень над поетичною спадщиною Памво Беринди // Рад. літературознавство. – 1978. – № 8.
38. Колосова В. Твір Касіяна Саковича "Вірші на жалосный погреб... Петра Сагайдачного // Рад. літературознавство. – 1965. – № 12.
39. Копержинський К. Український письменник XVI століття Василь Суразький. – К., 1926.
40. Короткий В. Літературна полеміка Мелетія Смотрицького в 20-і роки XVII ст. // Українська література XVI – XVIII ст. та інші слов'янські літератури. – К., 1984.
41. Короткий В. Творческий путь Мелетия Смотрицкого. – Минск, 1987.
42. Кречотень В. Давньорукраїнські студенти і професори. – К., 1994.
43. Кречотень В. З історії українсько-білоруського літературного співробітництва в першій половині XVII ст. Поема Хоми Євлевича "Лабіринт" // Українська література XVI – XVIII ст. та інші слов'янські літератури. – К., 1984.
44. Лимонов Ю. Культурные святы России с европейскими странами в XV – XVII вв. – Ленинград, 1978.
45. Літературна спадщина Київської Русі і українська література XVI – XVIII ст. – К., 1981.
46. Літопис Самовидця (підгот. Я.Дзиря). – К., 1971.
47. Макаров А. Світло українського бароко. – К., 2002.
48. Марсове поле. Антологія. – К., 1989.

49. Маслов С. Кирилл-Транквилион Ставровецкий и его литературная деятельность. – К., 1984.
50. Медынский Е. Братские школы Украины и Белоруссии в XVI – XVII вв. – М., 1954.
51. Наливайко Д. Оріховський як український латиномовний письменник Відродження // Українська література XVI – XVIII ст. та інші слов'янські літератури. – К., 1984.
52. Німчук В. "Лексис" Лаврентія Зизанія – перший український друкований словник // Лексис Лаврентія Зизанія. – Синоніма славеноросская. – К., 1964.
53. Нічик В. Учений гурток друкарні Києво-Печерської Лаври // Історія філософії на Україні. – Т. 1.
54. Нічик В. Філософія в Київській братській школі // Філософська думка. – 1985. – № 2.
55. Нічик В. Феофан Прокопович. – М., 1977.
56. Нічик В., Литвинов В., Стратій Я. Гуманістичні і реформаційні ідеї на Україні. – К., 1990.
57. Пам'ятки братських шкіл на Україні (кінець XVI – початок XVIII ст.): Тексти і дослідження. – К., 1988.
58. Папков А. Братства. Очерк истории западно-русских православных братств. – Свято-Троицкая Сергиева Лавра, 1900.
59. Паславський І. Кирило Транквіліон-Ставровецкий і філософські традиції Київської Русі // Київська Русь: культура, традиції. – К., 1982.
60. Пашук А. Філософсько-гуманістичні ідеї в антикатолицькому творі «Апокрисис» // Філософська думка. – 1979. – № 5.
61. Пісні Купідона (Любовна поезія на Україні XVI – поч. XIX ст.). Антологія. – К., 1988.
62. Перетц В. Киево-Печерский патерик в польском и украинском переводе // Славянская филология. Сборник статей. – Киев, 1958. – Т.3.
63. Петров М. О критериях сопоставления Возрождения и Реформации // Культура эпохи Возрождения и Реформации. – Л., 1981.

64. Pisarze Polscy Rysini przez Daliborza Jana Wagilewicza (przygotowanie I przedmowa Rostysława Radyszewskiego. – Przemyśl, 1996.
65. Прокошина Е. Мелетий Смотрицкий. – Минск, 1966.
66. Рогов А. Русско-польские культурные связи в эпоху Возрождения (Стрыйковский и его "Хроника"). – М., 1966.
67. Савич А. Нариси з історії культурних рухів на Україні та Білорусі в XVI – XVIII в. – К., 1928.
68. Сулима М. Українське віршування кінця XVI – початку XVII ст. – К., 1985.
69. Типология и периодизация культуры Возрождения. – М., 1978.
70. Титов Хв. Матеріали для історії книжної справи на Україні в XVI – XVIII вв. – К., 1924.
71. Титов Хв. Стара вища освіта в Київській Україні XVI – початку XIX ст. – К., 1924.
72. Тихомиров М. Исторические связи России со славянскими странами и Византией. – М., 1970.
73. Харлампович К. Малороссийское влияние на великорусскую церковную жизнь. – Казань, 1911.
74. Яременко П. Мелетій Смотрицький. Життя і творчість. – К., 1986.
75. Яременко П. Український письменник-полеміст Христофор Філалет і його "Апокрисис". – Львів, 1964.

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Життєвий і творчий шлях Юрія Дрогобича.
2. Павло Русин і його творчість. сучасники. Видавнича і художня діяльність, популяризація античної спадщини.
3. Життєва і творча доля Станіслава Оріховського-Роксолана.
4. Лукаш з Нового Міста як пропагандист античної спадщини.
5. Шимон Шимонович (Симон Симонід) – зачинатель жанру «русинські пісні» (селянки). Вірші із книги «Ідилії».
6. Йосип Верещинський як автор політичних, полемічних, моралізаторських творів. Його твір «Побудка до цісарської милості всього християнства».
7. Адам Чагровський, автор збірки «Скорботні елегії та речі розмаїті».
8. Основні мотиви творчості Севастьяна Кленовича. Поема «Роксоланія».
9. Острозький культурно-освітній центр і його значення в духовному житті України.
10. Освітньо-викладацька та перекладацька діяльність Кирила Лукаріса, Никифора Парасхеса, Іоанна Лятоша, Кіпріана.
11. Герасим Смотрицький як редактор Азбуки 1578р. та Біблії 1581 р. Його твори полемічні твори.
12. Творчість Христофора Філалета і Клірика Острозького.
13. Науково-літературна, видавнича, редакторська і перекладацька діяльність Дем'яна Наливайка.
14. Василь Суразький та його «Книжиця в шести відділах».
15. Іван Вишенський як один із найталановитіших українських полемістів, захисників православ'я.
16. Львівське братство і його внесок у розвиток ренесансно-гуманістичних і реформаційних ідей.
17. Стефан Зизаній (Зизаній-Тустановський) і його твори.
18. Утвердження жанру проповіді у творчості Кирила Транквіліона-Ставровецького. Інші його твори: «Псалтир», «Зерцало богослів'я», збірка поезій «Перло многоцінне».
19. Церковний і громадський діяч, педагог, письменник Йов Борецький.

20. Київське братство і його роль у розвитку української культури XVII ст.

21. Ісайя Косинський як автор трактату «Алфавіт духовний» і послання до Єремії Вишневецького.

22. Літературна творчість Мелетія Смотрицького.

23. Касіян Сакович – поет, перекладач, педагог, філософ, полеміст.

24. Польськомовна поема Хоми Євлевича «Лабіринт, або Заплутана дорога...».

25. Вчений гурток Києво-Печерської друкарні як важливий культурно-освітній осередок східних слов'ян.

26. Видавнича діяльність Єлисея Плетенецького («Часослов», «Книга о вірі», «Антологіон», «Номоканон», «Служебник», передмови до них).

27. Сильвестр Косов – оборонець української православної церкви, його праця «Патерикон, або Життя святих печерських отців...».

28. «Тератургіма» Атанасія Кальнофойського.

30. Письменник, перекладач, мовознавець, церковний діяч Лаврентій Зизаній.

31. «Лексікон славеноросский и имен толкованіє» Памво Беринди і його вплив на розвиток словникарства в Україні. Поетична книга «На Рождество Христа Бога і Спаса нашого Ісуса Христа...».

32. Тарасій Земка як видавець, автор багатьох предмов і поет.

33. Видавнича і перекладацька діяльність Гаврила Дорофієвича.

34. Києво-Печерська лавра.